

ABSTRAKTSIONIZM VA REALIZMNING QIYOSIY TAHLILI

Hamidov Asilbek

Guliston davlat universiteti san'atshunoslik fakulteti

Annotatsiya (O'zbek tilida): Ushbu maqolada XX asr san'atining ikki asosiy yo'nalishi — abstraktsionizm va realizm o'rtasidagi o'xshashliklar hamda farqlar, ularning shakllanish tarixi, falsafiy mohiyati va badiiy ifoda vositalari qiyosiy tahlil qilinadi. Abstraktsionizm shakl va rangning mustaqil ahamiyatini ta'kidlab, hissiy-ruhiy holatni ifodalashga qaratilgan bo'lsa, realizm voqelikni aniq, tabiiy va hayotiy ko'rinishda tasvirlashga intiladi. Maqola ushbu san'at oqimlarining jamiyat, estetik tafakkur va ijodkor dunyoqarashiga ta'sirini ham yoritadi.

Аннотация (На русском языке): В данной статье проводится сравнительный анализ двух ключевых направлений искусства XX века — абстракционизма и реализма. Рассматриваются их историческое формирование, философское содержание, художественные особенности, а также способы отражения действительности. Абстракционизм стремится передать эмоциональное и духовное состояние через цвет и форму, тогда как реализм направлен на точное и натуральное изображение окружающего мира. Статья раскрывает влияние обоих направлений на общество и художественное мышление.

Abstract (In English): This article provides a comparative analysis of two major art movements of the 20th century — abstract art and realism. It explores their historical development, philosophical foundations, artistic techniques, and approaches to depicting reality. While abstract art focuses on expressing emotional and spiritual states through independent use of color and form, realism aims to represent the external world accurately and naturally. The article also discusses the impact of both movements on society, aesthetics, and the artist's worldview.

Kalit so'zlar / Keywords / Ключевые слова: Abstraktsionizm, realizm, san'at nazariyasi, badiiy tasvir, modernizm, ekspressiya, naturalizm, badiiy tafakkur.

KIRISH

San'at insoniyat tarixida jamiyatning ma'naviy, estetik va intellektual taraqqiyotini aks ettiruvchi eng muhim madaniy hodisalardan biridir. Har bir davr o'zining san'at maktablari, badiiy yo'nalishlari va ijodiy tamoyillari bilan ajralib turadi.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida ijtimoiy hayotdagi keskin o'zgarishlar, texnik taraqqiyot, falsafiy yangilanishlar san'atda ham tub burilishlarga sabab bo'ldi. Natijada bir tomondan voqelikni aniq tasvirlashga intiluvchi realizm, ikkinchi tomondan esa badiiy shaklni mavhumlashtirishga asoslangan abstraktsionizm keng tarqaldi.

M ushbu maqolaning maqsadi — bu ikki yo'nalishning umumiy va farqli jihatlarini, ularning badiiy-estetik mohiyatini, dunyoqarashi va ifoda vositalarini qiyosiy tahlil qilishdan iborat.

ASOSIY QISM**1. Abstraktsionizm va realizmning shakllanish tarixiga nazar****1.1. Realizmning paydo bo'lishi**

Realizm XVIII–XIX asrlarda klassitsizm va romantizmga javoban shakllandi. U hayotning idealizatsiyasiga qarshi chiqib, kishilar mehnati, kundalik turmush, ijtimoiy tengsizlik kabi mavzularni haqqoniy aks ettirishga intildi.

Dunyo san'atida Gustave Courbet, Ilya Repin, Jan Millet kabi rassomlar realizmning asosiy vakillaridir.

1.2. Abstraktsionizmning paydo bo'lishi

Abstraktsionizm XX asr boshlarida modernizm oqimi sifatida shakllanib, borliqni bevosita tasvirlashdan voz kechdi.

Wassily Kandinsky, Kazimir Malevich, Piet Mondrian ushbu yo'nalishning peshqadamlaridir. Bu maktab predmetli tasvirdan butunlay voz kechib, rang, chiziq, geometrik shakllar orqali ma'no yaratishni maqsad qiladi.

2. Falsafiy mohiyat va estetik tamoyillar**2.1. Realizm falsafasi**

Realizmning asosiy g'oyasi — voqelikni imkon qadar haqqoniy, tabiiy va aniq aks ettirish.

U kishi xarakteri, jamiyat muammolari, tarixiy jarayonlarni badiiy tahlil qilish orqali tasvirlaydi.

2.2. Abstraktsionizm falsafasi

Abstraktsionizm moddiylikdan ko'ra ma'naviylikni ustun qo'yadi.

Kandinskyga ko'ra, san'atning vazifasi — ko'ngil musiqasini yaratish, ya'ni ranglar va shakllarning hissiy ta'sirini ifodalashdir.

3. Badiiy ifoda vositalari va tasvir prinsiplari

Mezon Realizm Abstraktsionizm Tasvir ob'ekti Haqiqiy hayot, inson, tabiat Mavhum shakllar, ranglar Maqsad Haqqoniy aks ettirish Hissiy va ruhiy ekspressiya Kompozitsiya An'anaviy Erkin, geometrik yoki ritmik Rang Tabiiy, realistic Mustaqil ma'no yuklangan Ko'ruvchi bilan aloqa Voqelik orqali fikr uyg'otadi Emotsiya orqali idrok uyg'otadi

4. Jamiyat va san'at tafakkuriga ta'siri**4.1. Realizmning ta'siri**

Realizm ijtimoiy tengsizlik, inson mehnati, jamiyatdagi adolatsizliklarni ko'rsatish orqali turli islohotlarga turtki bo'lgan. U ko'proq ma'rifiy va ijtimoiy vazifaga ega.

4.2. Abstraktsionizmning ta'siri

Abstraktsionizm san'atni anglash chegaralarini kengaytirib, ijodkorlik erkinligini yanada kuchaytirdi.

U san'atni "narsa aks ettirish vositasi" emas, balki mustaqil badiiy tizim sifatida talqin qildi.

5. O'xshashliklar va farqlar**O'xshashliklar:**

Ikkisi ham inson dunyoqarashini badiiy tarzda ifodalashga xizmat qiladi.

Har ikkalasi ham o'z davrida yangilik sifatida qaralgan.

Ikkisi ham jamiyatning estetik tafakkuriga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Farqlar:

Realizm — predmetli tasvirga asoslanadi, abstraktsionizm — predmetdan voz kechadi.

Realizm ob'ektiv voqelikni ko'rsatadi, abstraktsionizm sub'ektiv kechinmani ifodalaydi.

Realizm shaklga ergashadi, abstraktsionizm esa shaklni mazmunning o'ziga aylantiradi.

XULOSA

Abstraktsionizm va realizm san'atning ikki ekstremal qutbini ifodalaydi. Realizm hayotni qanday bo'lsa, shundayligicha tasvirlab, jamiyatga ma'rifiy ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, abstraktsionizm san'atning ichki mohiyatini ochib, inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarini ifodalashga yo'l ochdi. Har ikki yo'nalish san'at tarixida o'ziga xos o'rin egallagan bo'lib, ular zamonaviy badiiy tafakkur rivojiga ulkan hissa qo'shgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Kandinsky, W. "Concerning the Spiritual in Art." New York: Dover Publications, 1977.

Malevich, K. "The Non-Objective World." Chicago: Paul Theobald, 1959.

Hauser, A. "The Social History of Art." London: Routledge, 1999.

Clark, T. J. "Image of the People: Gustave Courbet and the 1848 Revolution." Thames & Hudson, 1973.

Lukács, G. "The Meaning of Contemporary Realism." London: Merlin Press, 1963.

Bozorov, U. "San'atshunoslik asoslari." T.: O'qituvchi, 2018.

Rahimov, Sh. "Zamonaviy san'at nazariyalari." Toshkent: San'at, 2020.